

ДІЛО

ВХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

<p>РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. шл. 143.322 Адреса для телеграм: „Діло“, Львів. Головний Редактор прий- має від 11—12 год. перед- полуднем. Рукописів не звертається.</p>	<p>ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 4-00 зб. Чвертьріччя 12-00 „ Півріччя 24-00 „ Річно 48-00 „ ЗА ГРАНИЦЮ: В Англії 1 зб. Франції, Італії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7-50 зб., Німеччині 7-50 зб., Швейцарії 8 шв. фр., Чехослова- ччині 30 ч. к., Румунії 150 лей. Бе- гарії 7-50 зб., Австрії 7-50 зб., Збіра адреса 1 зб.</p>	<p>Телеф. Редакції: 29-41. „Друкарні“: 29-26. В СПРАВІ ОГолошень ЗВЕРТАТИСЯ до АДМІНІ- СТРАЦІ. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.</p>
--	---	---

Ми в Америці.

(Кореспонденція з Нью-Йорку).

Нью-Йорк, 23. липня 1932.

Як молодий українець виїждить у світ, то йому здається, що він на чужині стане таким самим, що про нього цілий світ заговорить, а чим старший він стає і набирає досвіду, тим більше, переконується, що чужина має своїх людей, а й тим ладко виб'ється наверх. А насамперед тієї свідомості буває такий, що українець новий вдовольняється фізичним існуванням і о-мгнотю голодність, що „цілий світ його не обхо-дило“. Таке діється і з українською еміграцією в Америці. Хоч складом своїм вона не найгірша: хоч тут є й таланти; хоч не бракує й амбі-цій, хоч одиниць, що хотіли би щось зробити і для рідного краю і для себе, то американські відно-сини таким титарем лягли на загал нашої емі-грації, що ми в дійсності майже не бачимо про-ти, що про нас скаже рідний край, або цілий світ.

Доля кинула мене в часі світової війни на довгий час до полудневої половини Американ-ської Унії. Там живе ще традиція колишнього панства, що мало під собою невілнників. Серед цього панства були незначні удільні князівства. Діти з тих панів був посвячений з великими європейськими родинами. Ті роди ще тепер жи-ють у полудневих степях і залюбки розповіда-ють про своє посвячення та про родові тради-ції. Між ними кружляють різні анекдоти про різних предків їх родів. Раз довелось мені по-чувати анекдоту про Наполеона, який продав А-мериці велику територію Люїзіани, щоби рятун-ки її перед забором Англії. Анекдот вказує, як Наполеон цинію Америку. А вона така:

Після раз Наполеон після війни до Америки, щоби той приглянувся всьому, що діється в но-вому світі й докладно про все Наполеонові роз-пові. Приїхав післянець з Америки і каже до Наполеона: „Америка — це такий край, де ліс єрлий, де квіти не мають запаху, а люди не мають серця“.

Застановився Наполеон над тим і сказав: „Хоча так, то нехай і Люїзіана йде в американ-ські руки“.

Пересічний українець — це поет. У нього і ліс, і соловейко, і ставок, і вишневий садок. Як тут, в Америці, дійсно ліс мертвий. Ні одна пташка не заспіває! А соловейки знають тут ли-ше з книжок. Візьмете каліфорнійське яблуко чудової краси, а й воно вас заведе своїм смаком. Ані не вмілося до нашої папірчини в край. Ба, навіть і м'ясо не має тих соків, що в Європі. Коротко: земля в Америці не має тих пахлих, що європейська, а через те й при-рода людей інша. Дійсно, людина, здається, не має серця.

Як приїде українець до Америки, то одно миттєво: кожний гонить за наживою, кожний хоче гроша, а як найменше праці. І під впливом цих вражіння українці і собі тратьте серце та поклади перемінитися у галитя. Коби цент, ко-би долар! І гріш стає його божницем. Тяжко працює за цей гріш, а через те не хоче його ви-дати. Для оправдання своєї скупості приймає від скрайні класи про те, що то „українська буржуазія“ має позалитися з „бідними“ своїм катком. А як йому сказати, що власне тим „буржуазія“ а він сам, бо має гроші, тоді він для оправдання кричить, що не можна давати на на-родні цілі, бо „провідники крадуть“. І т. д.

Після моєї 20-літньої спостережчії я прийшов до висновку, що за такими класами йде біль-шість наших емігрантів. А коли є в нас якесь так зване „народне життя“, то це треба завдячува-ти такій дуже незначній меншості. З початку цієї боротьби проти всього, що мало знами „реалізму“. Цей рух був відомий під іменем „соціалізму“. За ним пішла може й половина наших емігрантів. В парі із соціалізмом ішла про-мова, який пішов фізичним розбоям проти всього, що мало ознаки українського націо-налізму або приналежності до української цер-кви. Було час, коли напр. у великій українській мейоранці громад неможна було скликати

навіть довірочної наради, щоб її більшовики не розбили. Отже ця частина шлком страчена для української справи. Крім того вона йде без-настанною війною проти української національ-ної ідеї, а прикра тим, що притягнула до себе молодь, на якій, як усюди, повинна опертися і будучність народу і сила теперішнього націо-нального життя.

Лишилася меншість активних українців. Вони націоналісти, а при тім люди з вірою. І не-шастя хотіло, що й цей, так би сказати, націо-нальний табір знову розбився на три часті. Пі-шло за справи посідання церковних будинків. Крім цього дехто за багато наброїв і стратив парохію в українсько-католицькій дієцезії. Теп-ер маємо аж три церковні організації: первіс-ну, українсько-католицьку дієцезію, далі авто-кефальну українську православну, і найновішу православну „царгородську“ дієцезію. Обі пра-

вославі разом перевищують числом громад і парохій українсько-католицьку дієцезію і спра-вила послуговується проти української греко-католицької клітки: „польські прислужники“, „зрадники“, „конкордатники“ і т. п.

А серед таких настроїв серед української еміграції за океаном приходять із краю трівож-ні вісті: „Рідна Школа“ загрожена! „Давалю на санацію „Просвіти!“ „Рятуйте Господарську Академію в Подєбразах!“ і т. д.

„Важке ярно, мій рідний краю, не легкий Твій титар“ — приходиться повторити за га-лицьким Мойсеєм.

Еміграція не спромоглася ні на одного сла-ча, котрий силою характеру міг би бути авто-ритетом для цілої американської України, або хоч для її значної частини. Рідний край — це ще для неї авторитет. Як не підуть з рідного краю високі класи, які змогли заплатити реш-ти сердець на еміграції, то рідний край не дїста-не від еміграції тієї допомоги, яку американ-ська Україна повинна дати.

Д-р Семен Демилчук.

„Просвіти“ на Волині.

Луцьк, у серпні 1932 р.

I.

Завіщення Луцької Повітової „Просвіти“ дня 27. V. ц. р. з усіми її сільських філіями не можна розглядати, як відомкрелене, індивіду-альне явище волинського життя. Адже давні-ше були розвізані „Просвіти“ в Рівному, Ковалі, Дубні й Володимирі. Індивідуальний характер (і то не зовсім), мають хіба обставини й мотиви урядових актів про зачинення згаданих „Про-світ“ та те, що на їхньому місці насаджувалося. Суть і мета цієї акції скрізь та сама.

Волинські „Просвіти“ були й є культурно-освітніми організаціями, що мали статутове завдання підіймати національну свідомість мас, давати вихід природному рухові духа через книжку, часопис, театральні вистави, хори, схо-дини, виміну думок, духову спільноту.

„Просвіти“ були частиною українського культурного життя, частиною кращою, бо орга-нізованою, свого роду фокусом, у якому ду-хові рухи скупчувалися й виявлялися вже в формі питомої української культури: шліфова-ної думки, жаги знання, пізнання свого місця у сімї народів, мистецтва, морального вихо-вання, підготовки до нових форм сільського господарства й т. д. „Просвіти“ служили „євро-пеїзації життя мас, поборювали неписьменність і темряву, підсилювали прогрес, гальмували все те, що є ознакою нижчих людських інстинктів — хуліганство, шкідництво, пияцтво, газарт, марнотратство.

Звичайно, „Просвіти“, як школи виховання молоді й дорослого населення, не могли не притягати до себе уваги тих, що під кермою Сходу йдуть проти національного, а на їхній мові — буржуазного укладу життя. Вони, природно, не могли не намагатися влізати до „Просвіт“, щоби перешкодити національному вихованню мас і сіяти зерно свого національно-безбаччен-ського кукілю. Але „Просвіти“, як націо-нальні культурно-освітні організації, скрізь — з більшим чи меншим успіхом — поборювали це засмічування свого національно-виховного апарату. Це поборювання є дуже важливим фактом.

Недовподобі була декому ця здорова ро-бота „Просвіт“, але закиди йшли не в бік цієї праці! Їм закидали власне замахи на цю роботу з боку противників національного виховання мас. А одночасно на місці здорових культурно-освітніх організацій — „Просвіт“ — штучно ан-тиворювалися й авторюються такі організації, як „Світло“, „Рідна Хата“, а по селах — секції політичної організації ВУО — „просвітнянські хати“. Це насаджування на місці зачинених „Просвіт“ інших організацій згорі багато вни-слює в історії волинських „Просвіт“.

II.

У Луцьку поруч „Просвіти“ від трьох років існує „Рідна Хата“. Кожна з тих організацій

вели працю у властивому їй напрямі. Витворила ся арозуміла конкуренція. Але „Просвіта“ мала ту перевагу, що її створили маси й біля неї куп-чилося понад 130 сільських філій. „Рідна Хата“ як організація клубова (ресторан, карти й т. д.), а разом з тим і організація певного політично-го забарвлення не могла рахувати на маси. То-му-то перед роком powstaє ще одна політична організація ВУО, яка ставить собі за завдання здобути маси, для чого в статуті забезпечує собі закладання „просвітнянських хат“, кружків „Сільського Господаря“, „Союзу Українок“ ітд.

Ясна річ, що ця „виховна“ робота, ведена політичною організацією, повинна мати політи-чний характер, — тому-то вона при політич-ній організації і улянована. В цьому відношен-ні структура ВУО дуже нагадує структуру — як хто хоче — комуністичної партії з „культпросве-тами“ чи фашизму з його виховними апарата-ми. Селянські маси, відчувши чисто політичні тенденції „Рідних Хат“, „просвітнянських хат“, „союзів українко-громадської праці“, постави-лися до них з резервою, а навіть і з певною не-гацією. ВУО не вдалося заклати протягом ро-ку ні одної просвітнянської хати, ні одного свого „союзу українко“. Лише в останній часі на Ко-вельщині ялось зліпши один батюшка таку „ха-ту“ з свого ближчого оточення.

А трохи пізніше завішують Луцьку Повіто-ву „Просвіту“ на тій підставі, що вона „загро-жує публічній безпеці“. Минуло три і пів мі-сяця, але про якісь конкретні закиди щодо цієї загрози публічній безпеці не чути. Досі ми чу-ли лише про один закид: що на загальних збо-рах „Просвіт“ дня 6 березня ц. р. селяроби хо-тіли захопити „Просвіту“ в свої руки; одначе це їм не вдалося і в раді нема ні одного селяр-ба. Здавалось би, що після того, як загальні збори своєю численною більшістю селярбів до-проуду не допустили, а значить загрозю селя-робицьких впливів усунули, „Просвіта“ повин-на мати можливість вести далі здорову, стату-тову національно-культурну працю. Одначе, сталося інакше: після поразки селярбів „Про-світа“ бул завішена. Цей факт викликав здиво-вання навіть серед місцевого польського грома-дянства.

Дошукуючися причини цього явища, укра-їнське, а навіть і польське громадянство при-йшло до висновку, що до завішення Луцької „Просвіти“ приклали руку провідники ВУО, розраховуючи на те, що після її завішення чле-ни її сільських філій закладатимуть „просвітня-нські хати“. І справді, дуже швидко після заві-шення Луцької „Просвіти“ керівники ВУО за-допомогою декількох людей захопили поме-шкання філії „Просвіти“ в с. Городку й закла-ли там „просвітнянську хату“, приобичаючи зате допомогти відкриттю кооперативу. Після цього важко дуже багато різних заходів до заложен-ня таким самим способом „просвітнянських хат“ по інших селах, але нічого адіати не вдалося.

ні одно село мати в себе „просвітнянську хату“ ВУО не погодилося.

В своєму переконанні, що до завішення Луцької „Просвіти“ прикляло своєї рухи ВУО, українське громадянство ґрунтується й на тому, що орган ВУО „Укр. Нива“ в цілій низці статей обстрілювало Луцьку „Просвіту“ й перед завішенням її і після цього факту. Нагинка на „Просвіту“ була така відкрита й ясна, що мусимо тут дещо зачитувати:

„Укр. Нива“ ч. 12 з дня 19. III. 1932 р. (за раз після поразки селян на загальних зборах „Просвіти“): „У луцькому повіті Волинське Українське Об'єднання ще праці своєї не розпочинало... „А розпочавши цю працю, поставимо всіх панських (!) підбрихувачів і люкаів фашизму на свої місця... „Поживемо далі й побачимо, що УНДО забере осикового кілка у всю просвітнянську роботу в Луцькому повіті“... „для нас не може бути байдужою справа організування народньої освіти“... „Сьогодні українська (не ніби укр.) інтелігенція (з ВУО. Ред.) має не тільки охоту та плян, але вже має навіть організаційні рамки, в яких може в широкому масштабі розпочати цю просвітнянську працю („просвітнянські хати“ Ред.). „Від часу організації ВУО всі заскорували в рутині передпотокових освітніх методів просвітні діячі мусять або цілковито зревідувати свої просвітні методи, або зникнути з поверхні громадського життя“... Ці цитати взяті зі статті „Навколо Луцької „Просвіти“.

„Укр. Нива“ ч. 18—19: „Просвітнянщина — то типова чорна рада... її основою було ворохобство“...

„Укр. Нива“ ч. 20: „свідомо ми відійшли від просвітнянщини з розхристанням партійництва“... „я докладно заналізував суть просвітнянщини, як кінцевого стану того національно-громадського руху на Волині“... „то закінчення величавого відруху“... „Просвіти й кооперація виконали чорну працю, підготовчу, вступну“ (до праці ВУО. Ред.).

Все це було написане до завішення Луцької „Просвіти“. Ясновидче пророкування „закінчення“ просвітнянщини, „вбиття осикового кілка“, а навіть пам'ятник просвітнянщині в формі сконстатування, що вона „виконала підготовчу роботу“ та певність, що настала пора для роботи ВУО на місці „Просвіти“, багато говорять.

Але „Укр. Нива“ продовжує доводити Луцьку „Просвіту“ й після її завішення, очевидно, побоюючись, що вона таки не вмере. В ч. 29—30 навіть закинуто провідникам „Просвіти“, що вони мають угоду з селянами, мабуть, з метою вказати кому слід, що надій на нормальну національну працю „Просвіти“ вже бути не може.

Оця пресова атака на Луцьку „Просвіту“ перед її завішенням, це додальбування її після завішення, оце намагання захопити її фізіліше

Кілька листів із Англії.

(Від нашого кореспондента).

IV. Ще про ролі почувань в Англії. — Становище до Світів. — Анахронічне русофобство. — Що оповідає англієць.

Від Редакції: Нинішню статтю Шановного Кореспондента друкуємо виключно тільки на його особисту відповідальність. Ні з його настроєво-чуттєвими міркуваннями не погоджуємось, ні тим більше вложених у статтю радянськo-і русофільських його симпатій не поділяємо.

Je ne propose rien, je ne suppose rien; j'expose.

Або становище англійського загаду до Світів!

Англієць, пересічний англієць, виявляє живу зворушеність судити звісток про переслідування церкви і вірних у Радянщині та й глибоко обурюючись, читаючи й слухаючи звідомлення про т. зв. примусову працю в Радянщині. Скептик вам скаже, що цей сентименталізм має підклад в інтересах англійської промислової й торговельної конкуренції з світами. Одне воно неправда, а бодай — далеко неправда. Англієць до живого обурювання свідомість, що є, і то десь недалеко, білі люди, що терплять від насильства над самозрозумілою англійцями свободою вірувань і свободою особи — свободою, яку його прадіди вибороли йому були в довгих, важких і кривавих зусиллях. Цим і пояснюється факт, що ніде інде в Європі, при всій антирадянській пропаганді в різних краях, філія протестів і підйом широкого обурення не були такі могутні як у „холодній“, „егоїстичній“ Англії. Гаряче і поважно протестували проти порушення волі віри й особи той самий англійський нарід, в якому — знов як серед ніодного іншого народу Європи — не тільки немає апріорної, сліпої ненависті до радянських спроб і зусиль, навіть до принципів, а навпаки — є загальна, всі верстви і всі партії до консервативної включно обіймаюча, скептична, вижидуюча, іноді й прихильна цікавість до зусиль піднести великанську країну, злочинно занедбану зіпсованими царськими режимами і залишену ними в розпучливій відсталості культурній, успішній і господарській, — на вищий щабель існування. Мало цього! Коли останні 2—3 роки в цілому світі, особливо в Західній Європі, зазначаються не лише кризою суспільно-економічного існування

до вирішення її долі й та шалена агітація, що ведеться по селах серед просвітан за закладання „просвітнянських хат“ ВУО, ще більше переконують українське громадянство щодо участі керівників ВУО в витворенні сумної анабози Луцької „Просвіти“, що називається „завішенням“.

(Докінчення буде).

Senex.

чого ладу, а й глибокою моральною кризою, кризою думання і сумління, кризою, яка висловлюється в щораз глибшій і щораз ширшій захоплюючій зневірі до капіталістичних порядків і їх анархічною господаркою, а їх волею й несурзисністю, тай в щораз спратливішому вижиданні якоїсь нової, доцільної організації людства, — то явище це ніде інде не значується так загально, так широко і так глибоко й поважливо, як саме в Англії. Річ на перший погляд неймовірна, а таки правдива. В Англії комуністичної, більшовицької партії, можна сказати, нема. На жорстокості, правдиві, здогадні, совітського режиму англієць реагує твердо й непохитно — а чуттєвих загальнолюдських мотивів, Більшовицькі спроби втрутити пальці у внутрішні англійське життя стрізаються в Англії з таким рішучим як ніде інде відпором — „чужої руки“, московської чи іпшої, англієць у себе не зносить; алізлив та ще й озвучува, пропаганда ображує його почуття особистого й національного достоїнства. А проти й одночасно той самий англієць, будь він соціалістичним робітником, ліберальним промисловцем чи навіть банкіром, професіональним інтелігентом чи великоземельним аристократом, у своїй масі (виїмки є лише — виїмки) залишається неприступним розповсюдженій російською реакцією неперемінливій пропаганді протисовітській à tout prix, яка хотіла би обчистити всіх і все, що є в Радянщині, яка радується кожній невдачній радянської „будівництва“ і яка хотіла би, наче Бурбони підчас Великої Революції, назад завернути колесо історії — до стоапів зперед 1917, безповоротно минулих. Співчуття з людським терпінням заставляє англієць — будь він полу-соціалістичним політиком в роді Гендераона, ліберальним практиком в роді Льюйда-Джорджа чи консервативним гуманістом типу лорда Сесіля — від свого порога відкидати реакційні замисли, щоб звести на дармо, на нівець усю ту безмірну масу страждання, яку вже виловила радянська людність у змаганнях до ліпшого життя. А супокійна зацінована і 1000-літній досвід велить англієцькому інтелігентові рахуватися не тільки з доконаними в Радянщині фактами, а й зможливостю використати тамешніми, важко оплаченими досвідами для перебудови свого власного суспільного, господарського й політичного буття; бо перебудова ця наслідком щораз наближеного банкрутства пануючого в світі фінансового капіталізму виступає як неминуче завдання майбутнього дня.

Чому ми зупинилися трохи довше (все та

ФЕБЛЕТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 12. СЕРПНЯ 1932.
СТ. ЛЕВИНСЬКИЙ.

3)

З японського дому.

КИМУРИН ПРОФЕСОР.

(Докінчення.)

Потім прийшли знову спокійніші дні. Кимура наче би заспокоївся. Він скоро біг коридорами й викладав. Часом обличчя його розвітрало навіть біла, медянолінійна усмішка. Життя когалося своїми звичайними реями, життя, що його ніщо спинити не може. Вставали прозорі ранки сповнені працею, рухом, життям і чайли-ся довгі, таємні вечори, що розсипували довкола Кимури думки і жак піби непроглядну, густу шавитину.

Забути? Наш японець нічого не тямив з минулого. Чи сам зокінний професор не лив його життя теперішнім, а про минуле не думати навіть? Питання було новісім інше, складніше. Треба було заступити старі думки новими, одне життя другим, свою душу іншою, може чужою. Але лишлась мета, свята мета! І Кимура, наче свовіда, шукав шляхів до мети на краю пропасти.

III.

Коли я натрапив на гурт японців, що серед ликовісної мовчанки, стояв на порозі Кимурино покою, я не сподівався ще нічого алого. Ці піти Авій бувають повільні і церемонні і ця неважлива процесія до нашого нещасного друга могла бути тільки якимось традиційним висловом спочуття, ваяним етикою нового континенту. Таке думав я, яоді ставав перед самими

дверми кімнати. Мене пропустили на сам поріг і тільки в моменті, коли я хотів ухопити за клямку, чиясь залізна долоня випередила мене і затиснула довкола моєї ручки. Я повернувся здивований погляд на японця. Не вжеж?... — Уважайте, сказали пошепки чийсь уста. Кимура мав вибух крові. Він спочиває. — Потім двері беззвучно розхилилися: я зайшов до середини.

Було тут нас четверо у малій Кимуриній кімнаті. Д-р Сузукі, наш лікар, похилився над хворим і слухав таємного голосу його легенів і серця. Сокічі, дещо пригорблений, сидів очима за кожним гримасом обличчя доктора, за його віддихом. Було дуже тихо, ябні кімната стояла порожня, тільки така на столяку Кимури нелицетний годинник і додавав життєвому моменту чогось інтимного, зрозумілого, а одночасно і нетерпеливо актуального. Все тут арештом було впорядковане як заклади. На бюрку лежав ще розкритий грубецький підручник; алається, нешаста застало Кимуру при праці.

Д-р Сузукі поволі підвів голову. Він розглядав і сховав до кишені лікарську слухавку. Потім перетер, без поспіху, хустинкою свої рокові окуляри. Нарешті погляд його спочив на Сокічїм і вони оба почали шептати тихесенько і таємно. Кимура лежав білий, верухомий, з залпіненими очима. Я заважав на його чолі і грудях, грудки проворого леда. Ці зими кришталі багавовалися якимись матовими, без блиску, іскрами і спливали по Кимуриному тілі спокійними струмками. Наш друг був такий чужий, далекий від нашого щоденного існування, від цього життя що зображає думками і місти-

кою. Він став наче частинкою всесвіта, змішав себе з матерією, від нього віяло холодом смерті.

Д-р Сузукі закінчив своє довге шептання зі Сокічїм і вийшов на коридор. Ніхто тут японців під дверима підхопив лікарські слова: „Є надія! Кимура житиме!“ Слова ці повторилися здовж мурів і озбигли скрізь, у кожну дітину нашого дому, потоком, що потугів у мірі цього, як віддалявся від кімнати пацієнта.

Тимчасом Сокічі взяв у руки японські щоденники, цих найвірніших і таких наданих свідків далекої батьківщини. Вони були немов живим кляпиком рідної землі, надханням її болями і надіями, тріумфами і невдачами. І Сокічі почав відчитувати німому, майже мертвоу, землячкови японські щоденники. Голосом тихим і одноманітним. На кімнатках між Кимури поклялися дві нерухомі чорні плямки. І відразу догасли ледяні іскри, чудний, матовий блиск волі і тіла. Кимура жин. Перший раз цього дня Сокічі глянув на мене і всміхнувся. Це була усмішка шастя.

Не можу залишити без згадки фотографії Кимурино професора, що лишила у нього на ліжку. Чи вижалося мені це, чи так було справді, що обличчя старого японця лізло очі неспокійно заколихалися у повітках, уста затремтіли цим дивним спазмом старих лжик, коли хотять сказати янесь добре, обдумав, але і довго заховане слово. З того часу я зрозумів, що Кимура професор поправді не вмер, але живе і житиме, щоб показувати своєму учневі шлях до мети, о! важкий і далекий, але єдиний шлях.

Забезпечення шкіл Рад. України

підручниками на 1932—3-й шкільний рік.

Вже адала продукція підручників на Рад. Україні лише частини задовольняє потреби шкіл у підручниках, але, здається, ще не було такого загрозливого стану з виданням підручників, який передбачується у наступному шкільному році. Про це знаходимо отверте припущення в останніх числах „Радянського Книгаря“, як рівномірно і пояснення причин цього „та-небного прориву у готуванні підручників“.

Перша причина полягає в тому, що автори співаються з виготовленням підручників, тим більше, що в останній час індивідуальне авторство заступлене колективним, до складу якого входять, як відомо, поруч зі спеціалістами відповідного фаху представники комуністичної партії та комсомольських організацій.

Щоби вплинути на своєчасне виготовлення „авторськими бригадами“ рукописів, рад. влада хотіла організувати контрольні бригади з членів, комсомольців і робітників, і ці контрольні бригади покликані робити „нальоти“ до авторських бригад. На жаль, „Рад. Книгар“ (ч. 14—15 за 1932 р., стор. 38), який подає про це відомості, ні слова не говорить про те, в чому саме допомагають „нальоти“ контрольних бригад та в якій мірі відбиваються вони на інтенсивності й якості праці авторських бригад.

Якби там не було, але справа з виданням підручників стоїть дуже зле. За даними „Рад. Кн.“ (ч. 14—15, стор. 14), з загальної кількості 104 назви підручників на 22 травня 1932 р. здало до друку — 30 підручників, на переробленні — 41, не подано від авторів — 31, не складено умов на 2 підручники.

Друга причина залежить від браку паперу та недостатнього розподілення його поміж окремими районами. Так, напр., видавництво „Радянська Школа“ одержала в квітні ц. р. 59,5 тон (15,7 пром. до плану видавництва), але й той папір поїзав до Києва, де не було рукописів до друку, тоді як Одеса, що мала готовий до друку матеріал, зовсім не дістала паперу. Внаслідок цього сталося те, що папір, за відсутності рукописів підручників, використано на інші потреби, а не на підручники шкіл соціалістичного (там же, стор. 14).

Але цього мало. Часто-густо надруковані підручники залежуються на складі замість

того, щоби йти по призначенні, або без жадної системи їх розділяють поміж школами, бо установи, які займаються цією справою, майже ніколи не рахуються з попередніми замовленнями книгарень. На цю тему можна знайти безліч дописів у кожному числі „Рад. Кн.“ Ось, напр., мелітопольська книгарня скаржиться, що київська база надіслала їй замість замовлених 20 примірників підручника Михайловського з математики 100 прим. і до цього додає: „ми вбачаємо в цьому намір розтоваритися за всяку ціну, навіть коштом затоварення філій“. („Рад. Кн.“, ч. 10—11 за 1932 р., стор. 22).

Як видно, рад. влада нічого не має проти дописів, які ілюструють окремі прогріхи в галузі книжкової продукції та книгопоширення, але горе тому, хто наслідиться дати загальну характеристику цієї галузі в умовах Рад. України. Тоді такий виступ вже кваліфікується, як буржуазна, контрреволюційна „теорія“, а її авторів не залишається нічого іншого, як порядком „самокритики“ відректися від своїх поглядів.

Саме в ч. 12 „Рад. Кн.“ знаходимо покажний лист М. Нечаєва, який у своїх попередніх працях (між іншим, „Кооперативна книготоргівля на Україні“, 1929 р.) стверджував, „невідповідність кількості і якості нашої продукції потребам ринку, її дорожнечу, очандушну конкуренцію між видавництвами... майже повну відсутність регулювання ринку до останніх років“. Тепер М. Нечаєв у своєму покажньому листі врочисто заявляє, що ця характеристика є викривлена, бо, як він пояснює, „це сталося через те, що я не поборов спадщини буржуазного позашкільництва, недостатньо озброївся марксовською методологією та не критично ставився до буржуазних „теоретиків“ книгознавства“.

Наведені тут дані про стан видання підручників для шкіл Рад. України на наступний шкільний рік якнайкраще можуть свідчити, що та характеристика системи книжної продукції та книгопоширення на Рад. Україні, яку навів М. Нечаєв у своїх працях, залишається всього й до сьогодні — навіть після урочистого його відречення від своїх „буржуазних“ поглядів.

Ст. Сірополко.

На господарські теми.

Досвід над цьогорічною годівлею шовкопрядки.

Цьогорічна годівля шовкопрядки переходила різні фази, в увазі на загання температури у наших краях. Як знаємо, вітчинною шовкопрядкою є теплі краї, як полудневий Китай, Японія, описля розвинулася вона гарно в Італії, Франції, на Бал. Україні, взагалі там, де тепліше, як у нас. Цьогорічна, третя з черги спроба годівлі шовкопрядки у наших краях випала цілком добре, але там, де годівельники рахувалися зі зміною температури і тоді, коли позиміло, палили у печях, щоби тим способом удержати однакову температуру в годівлі. Там, де цього не робили, описано годівлю на яких два тижні, таксамо кожне лічення описувалося на яких два дні, на що треба було добре уважати.

Цього року розпочали ми годівлю при співанні весні около 20. травня заложенням грені. До тижня викололися гусениці, які до 5. червня розвивалися при теплій температурі і сприячій погоді нормально і щасливо перебули перше лічення. Описля у нас позиміло, зробилось холодно на яких 10—14 днів. Температура впала на 10 до 12° Р., що для годівлі шовкопрядки абсолютно за мало. Нормальний розвиток шовкопрядки спинився. Треба було в мурованих домах палити так, як у зимі, щоби підняти температуру найменше до 16 Р., або 20 Ц., чого шовкопрядка кожен до свого розвитку потребує. Тут досвід показав і навчив нас, що в наших краях ліше до годівлі наладжувалися доми деревляні, як муровані: що показалося добрим і відповідним для наших селян, які мешкають у деревляних хатах, де тепліше, як у мурованих. Коли ж в холодних днів червня відідав одного селянина, котрий годувал шовкопрядку у своїй деревляній хаті, а палив, що його гусениці далеко бігли, тарпінші і лизали під моїх голованях в мурованій домі, де я не міг удержати такої високої температури, як селянин у низькій хаті.

Щоби допустити палити до описання розвитку шовкопрядки, мусів я в зимних днів палити у печі, або рівночасно з тим селянином годівлю скінчити. Далше гірше випали на годівлі шовкопрядки місцеві селяни, котрі годували її в будинку „жухлі людини“, де була тільки палізна піч, яка трохи остигає. Ночами було в них

в годівлі так зимно, що їхня годівля опівнілася на яких два тижні, а були хвилі, що гусениці не могли через діркований папір перейти.

Відомна сторона годівлі у наших селян — це брак відповідної чистоти й окремої до того кімнати. Селянини годували у кухні, де мешкав а родиною. Не мав до цього окремих полиць, а годувал шовкопрядку на столі, на шафі, на „бамбеті“; не дав ніякої підстилки з паперу й гусениці лазили по голих, брудних знарядках; до того у хаті було повно мух, які, сідаючи на гусеницях, дразили їх делікатне тіло, а зовсячній ріжну нечистоту своїми лапками, могли спровадити різні хвороби. На підлозі було повно бруду і сміття, що, час до часу замітане, літало міліярдами у воздуху й осідало на делікатнім тілі гусениць.

Годувати шовкопрядку цілих 36 днів без полиць не можна. До стола чи „бамбету“ не причіпні ділків з дубового чи іншого галуззя — а тоді гусениці розлізуться по всіх усюдах хати. До цього допустити не можна, а треба кожен до годівлі на тих 6 тижнів мати окрему кімнату, хочби прийшлося з неї випроводити на тих 6 тижнів до комери або таки до сней. Ту кімнату треба вибрати перед тим, як починати годівлю, вимити підлогу лугом, справити собі бодай а дошки полиці, до котрих при кінці годівлі прив'язати висушені дубові галуззя (ділки, мітолкі), на котрих гусениці могли би сподібно завиватися і спувати шовк.

Ніхто не повинен зачиняти годівлі, хто не має достатком морвових деревцях, або хто не має книжки: „Шаручини шовківництва“ д-ра Глатевича. Крім того треба би кожен хоч раз побачити, як веде годівлю добрий, зграйливий годівельник. Далше — не треба кормити гусениць тоді, як вони — по-тижні майже на дві доби — засипляють, ліняють. Хто того всього стридержується, буде певний, що годівля пове- деться і опалитися.

Наше шовківництво, що ще з позенек не вишло, стрінуло цього року таке нещастя, що д-ра Глатевича, який свою душу віддав у розній кооператив „Шовк“ арештували 22. липня і він помер в тюрмі близько не два місяці то-

ді, як треба було скрізь по краю налаштувати годівельні курси, спроваджувати лотки і ступити радою нашим годівельникам, аби цю ділянку промислу дальше розвивати.

На кінці апертажся до наших годівельників а проханням, щоби свої помічення при цьогорічній годівлі прислали на руки д-ра Глатевича до кооперативу „Шовк“, яка міститься в домівці „Сільського Господаря“ у Львові при вул. Шовковича 20.

Звертаюся теж з другою проханням до наших годівельників, а саме, щоби цьогорічні коки, які виготовляли, продавали не в чужі руки, але прислали їх до нашої кооперативу „Шовк“ на руки п. Михайла Чухрай, ткацького майстра в Самборі (вулиця Дрогобицька), котрий розвине коки і з добутої пражі лизав до своїх механічних верстатах шовкову матерію. Ту матерію кооператива „Шовк“ продасть і лизаву гроші зверне власникам кококів, або надасть їм матерію.

Перший, що відгукнувся на наш запит і прислав виготовлені коки в кількості 1 кг. 5 дкг., є Микола Холевчук з Гладця Малого. Коки його розмотано і добуто з них 15 дкг. нитки.

Звертаємо увагу, що кожний український годівельник повинен стати членом кооперативу „Шовк“. Один уділ 25 зол., котрі можна заплатити коконами, узисканими в щорічній годівлі. Таким лише способом поставимо нашу молоді кооперативу „Шовк“ на ноги, бо — як відомо — гроші на заплата кококів готівкою мають кооператив роздобути гетько.

Голова Надірної Ради кооп. „Шовк“:

Проф. Іван Филіпчук.

Здоровий прояв.

Видавництво „Народня Бібліотека“ в Чернівцях.

Українські діти не знають у Румунії навіть українського письма, буває, що й середню школу й вищу покінчать, а письма українського не знають. Тих кількості дітей, для котрих улаштує курси української мови Тов. „Українська Школа“, не спинять цілковитої румунізації й обезграмотнення та деморалізації українського народу. Адже є й по народних школах різно зверх сотки тисяч дітей, які не вчать українського письма.

Довго так не може бути. Свідома частина українського громадянства мусить зробити, що може, аби спинити винародовлення українського народу в Румунії. В Чернівцях заснували цими днями комітет покінчи з кількох людей. А той комітет поклав собі за завдання видати „Народню Бібліотеку“. Книжочки цієї бібліотеки матимуть кожна по 32 сторони і коштуватимуть по 2 леви кожна.

Першою книжочкою буде малий український буквар, що його складе кількох учителів для тих, що вміють читати й писати по румунськи, а не знають українського письма. Інші автори приготують такі книжочки: історія України, географія України, історія Буковини, географія Буковини, теж саме Бесарабіїні й Мармарошини, історія української літератури, життєписи і діла визначних українських і чужих діячів, письменників і поетів, вітмки з творів української і чужої устної словесності й літератури. Після того будуть оброблені й інші теми.

(Час“).

Українська мова в судівництві.

(Кореспонденція з Волині).

Мовний закон з 1924 р. дає українським громадянам, а значить і адвокатам, які їх заступають, право користуватися українською мовою в суді. Суди, взагалом треба сказати, згаданого закону дотримуються. Але спитайтеся, хто з ап. українських адвокатів, судових оборонців і „бюр подань“ лише українцям подання українською мовою і чи багато є таких випадків?

І чи дивно, що селянин збирав собі в голову, що, щоби справа була „міцна“ та щоби виграти її, треба писати, говорити й підписуватися по польськи. А яке приємне здивування околише селян, коли вони переконаються, що можна з однаковим успіхом користуватися рідною мовою. Не так давно один інтелігент, що нічого спільного з адвокатурою не має, написав подання до суду селянинові про „усинодження“ нешлюбної дитини українською мовою і пояснив йому, що може говорити в суді по українськи. Після закінчення справи радісно-здивований селянин не шкодував міцних слів для пана оборонця, що уникають у суді рідної мови й не освідомлюють селян.

Чи можна після цього дивуватися, що оборонці неукраїнці не лише оминають української мови, але іноді явно порушують мовний закон? І це роблять „бебеки“, що називають себе „притетями“ українського народу. Отже адвокат селянот а ББ Станевич, уповноважений Микола

